

Рік Шухевича-Чупринки

В. Макар

РОМАН ШУХЕВИЧ-ЧУПРИНКА

В часах таких, як ми їх тепер переживаємо, - коли найбільш загрозлива імперіялістична потуга червона Москва, уособлення найгіршого зла, насильства і неправди, посягає брутально по гегемонію в світі, а світ - в особах провідників вільних ще народів і людей є схильний іти на угоду з дияволом ради сповидного збереження свого спокою і добробуту, - неодного з нас може огорнути одчай і зневіра в доцільність будь-яких оборонних зусиль та сумнів щодо вартости найкращих ідей і людських чеснот.

Обсервуючи те, що діється нині в світі, зокрема слідкуючи за все більшим зростанням нахабности московських імперіялістів, що йде впарі з постійно скріплюваним наступом московських окупантів на самі основи буття українського народу і всіх інших поневолених народів, в той час, як на Заході волять зовсім промовчувати факти безупинних визвольних змагань тих народів, щоб - мовляв - не дразнити безпотрібно Москви, - не один з нас може малодушно деколи подумати собі: - "Шкода було труду і боротьби, марно пропали всі наші зусилля, надармо пішли всі наші жертви: крові, волі, здоров'я і майна, бо і ми всі і весь світ є засуджені на загибелю і загибель в пащі московської потвори..."

Такі розпучливі думки можуть родитись у слабодухів тим більше, коли чують все частіше голоси різних капітулянтів на еміграції, які дораджують українцям здатися повністю на ласку і неласку ворога.

В такий час найважчого тиску фізичного і морального на субстанцію нації, живе її покоління відкликується, зі спрагненістю до-краю вичерпаного мандрівника на пустині, до великих і найбільших постатей і подій древньої і найновішої історії, щоб у них зачерпнути наново сили і віри в себе, в свої сили і спроможності, в свою незавершену місію, щоб в них і через них наново ствердитись і утвердитись.

Переможені хвилю в збройній боротьбі, позбавлявані волі за ґратами в'язниць і дротами концлагерів, розсіяні по світі, заколисувані добробутом і асимільовані чужою культурою і державною рацією "нових батьківщин", ми свідомо будимо перед собою і перед народжуваним та виростаючим на чужині молодим українським поколінням візію тисячолітньої християнської державної України, величні часи українських володарів - князів і гетьманів та їхніх славетних чинів, зупиняємось на величній постаті пробудника-пророка України Тараса Шевченка і переходимо до світлих подій і постатей української історії нашого сторіччя і наших днів.

Ставлячи собі і західньому світові перед очі найвеличніші події і постаті з нашої історії, ми усвідомлюємо собі рівнож ті періоди національного упадку і приниження, які чергувались зі світлими перемогами і тріумфами, і це зіставлення тим більше укріплює нас у вірі і переконанню, що й теперішня лиха година української нації минеться і переможений хвилю, але ніколи незламаний український народ знову розправить свої дужі рамена і змете зі своєї прадідної землі всіх наїзників-супостатів.

Почуття погідного душевного успокоєння і гордого підйому та припливу нових сил і нової віри огортає нас, коли розпам'ятовуємо життя і чини одної з найсвітліших постатей наших часів - сл.п. РОМАНА ШУХЕВИЧА, нашого

недавнього ще друга зі шкільної лавки, з пластових мандрівок, із спортових майданів, з польських в'язниць і концтабору в Березі Картузській, з праці в УВО й ОУН, з підпілля і з вояцьких рядів, який не з ласки долі, але силою свого кристалльного характеру, своєї незламної волі, своїх особистих духових і фізичних прикмет, здібностей і вмільностей, двигнувся на найвищі керівні пости, що їх взагалі можна було досягнути серед поневоленої нації, яка в найважчих несприятливих умовах бореться за своє повне визволення.

Роман Шухевич перейшов на наших очах до історії як Голова Генерального Секретаріату УГВР, як Секретар Військових Справ УГВР, як Головний Командир УПА і як Голова Проводу ОУН в Україні, тобто - іншими словами - як голова революційного уряду Воюючої України, як міністер війни і начальник вождь всіх збройних сил своєї країни та як провідник і диспонець найбільш динамічної елітарної організації і рушійної сили народу. Він був вже за життя нагороджений найвищими відзначеннями, що їх мала до диспозиції Воююча Україна, а саме - Золотим Хрестом Заслуги та Золотим Хрестом Бойової Заслуги I-ої Кляси. А в душі і в пам'яті народу - він назавжди увінчаний ореолом безсмертного Лицаря-Героя України. Історія записала оцих кілька його найменувань: РОМАН ШУХЕВИЧ, ДЗВІН, ТУР, РОМАН ЛОЗОВСЬКИЙ і генерал-хорунжий УПА - ТАРАС ЧУПРИНКА.

Як стверджує один з найближчих друзів Романа Шухевича, його життя можна замкнути, власне кажучи, двома датами: роком 1926 і 1950. Перша дата - це дата визначного бойового чину, стрілу в польського шкільного куратора Собінського, друга - це дата смерті на найвищому пості української визвольної боротьби. Між обидвома датами - сповнене чинів життя; між обидвома датами намагання кількох державних апаратів знищити Героя, - між обидвома датами засідки, цькування, погоні, на які він відповідав нещадними ударами майстра своєї справи у найбільш дошкульно болючі ворожі місця. Його життя - це 25 літ легендарного шляху лицаря визвольної справи, лицаря без страху й провини. Чинний спротив, безпардонна боротьба з п'ятма окупантами українських земель - поляками, чехами, мадярами, ^{німцями} Москвинами - це зміст усього життя Романа Шухевича. Як стверджує інший мемуарист, Роман Шухевич - як вояк, коли взяти до уваги те, що він зробив і чого досяг, як і те, в яких умовах діяв, - не має собі рівних в історії новітніх армій і воєн. В порівнянні з ним, - творцем єдиної в світовій історії модерної підпільної армії і командиром її на протязі майже сьоми років, в умовах збройної боротьби з двома найбільшими в Європі світовими потугами, - бліднуть такі світові величини, як Фох, Петен, Роммель чи інші.

Основні факти і дати з життя Романа Шухевича дадуться схопити в розмірно небагатьох рядках. Народився 1907 року на польсько-українському пограниччі в містечку Краковець Яворівського повіту в Західній Україні, з стародавнього українського боярського роду. Юні літа переходили йому в Камінці Струмилівій, а далі в Радехові і у Львові, де він був учнем філії Української Академічної Гімназії, а згодом студентом Політехніки. Від ранніх літ пластун і спортсмен, замилюваний у музиці і співі, в гімназійні роки стає членом УВО, в рр. від 1925-29 організує і керує різними бойовими акціями проти окупантів. В 1929 році вступає до ОУН, як один з перших її членів. Довгий час працює на пості бойового референта в Крайовій Екзекутиві ОУН. Карається в польській тюрмі і в концтаборі в Березі Картузській. В 1938-39 рр. приймає участь в організуванні "Карпатської Січі", збройної сили молодого українського держави на Закарпатській Україні та в керівництві нею. В 1940-41 рр. входить до складу Революційного Проводу ОУН, після Другого Великого Збору /весною 1941 р./ стає на пост Крайового Провідника ОУН Західніх Окраїн ЗУЗ /Засяння і т.зв. "ГГ" - Генеральне Губернаторство/. Постійно працює у Головному Військовому Штабі ОУН. В 1941 р. організує й очолює Український Легіон.

Тут не від речі буде зачитувати уривок із спогаду про події 1941 року:

"У пропам'ятний день 30 червня 1941 р. у Святоюрській палаті Кир Андрея поруч голови Ярослава Стецька стояв похмурий з мідяним чолом сильно збудований сотник українського легіону ім. Ст. Бандери. Він підійшов до митрополита і схвильованим голосом звітував перед маєстатичною постаттю того справжнього святця ось що: "Ексселенціє! Наша сотня перша ввійшла до Львова. Ми просимо Вашого благословення у нашої боротьбі за волю України". - Владика підніс свою знеможену правицю і роблячи знак хреста, промовив: "Хай ваші руки ніколи не знеможуть держати зброю в обороні Правди Христової і Правди України". - Сотник з вояцьким переконанням відповів: "Клянусь, що оборонятимемо землю нашу аж до повної перемоги на ній святої Правди Христа, яка і є Правдою України!"

Тим сотником був сл.п. Роман Шухевич, пізніший ген. Тарас Чупринка, Головний Командир Української Повстанської Армії. Ота символіка криє у собі ту міць і видержливість та непоборність УПА, бо її священні змагання благословив Божий Чоловік - Митрополит Андрей. Бо й справді самий Роман Шухевич може й не передчував у своїй інтуїції у тому моменті, що вже незабаром прийдеться йому очолити українську армію непоборних воїнів УПА, якої так довго не змогла знищити Москва разом з арміями Польщі та Чехо-Словаччини!..."

III. Надзвичайний Великий Збір ОУН, ~~лістом~~ 1943 р., обирає сл.п. Романа Шухевича-Тура на пост Голови Бюра Проводу ОУН. Восени того ж року він теж обіймає пост Головного Командира УПА. Тоді ж організує на Волині I-шу Конференцію Поневолених Народів, яка дала початок відомому нині в цілому світі АБН. - В липні 1944 р. В.Збір УГВР обирає його Головою Генерального Секретаріату, а Президент УГВР затверджує його теж на пост Генерального Секретаря Військових Справ та Головного Командира УПА. В той спосіб було закріплено в одних руках всю цивільну та військову владу підпільної України. Так у період від 1944 до 1950 рр. Роман Шухевич - Тур - Лозовський - Чупринка керує визвольно-революційною боротьбою багатотисячної УПА, широкого підпілля, підпільної ОУН та мільйонових мас українського народу проти наїзників-окупантів, за життя і волю народу, за власну українську самостійну соборну державу. Ця боротьба в згаданому періоді, - за авторитетним ствердженням керівних революційних чинників Воюючої України, - /цитуюмо/: "з погляду масового героїзму і патріотизму, з погляду завзяття і жертвенности всіх її учасників та українських народніх мас, з погляду тих незвичайно важких умов, в яких увесь час проходила праця, - не має собі рівної не тільки в українській, але й в світовій історії. Вона завжди становитиме одну з найславніших, найгероїчніших сторінок історії України".

Історія цього періоду визвольної боротьби українського народу - "зв'язана нерозривно і навічно" з ім'ям сл.п. Романа Шухевича-Тура-Лозовського-Чупринки.-

У цій боротьбі, ранком 5 березня 1950 р., в селі Білогорща коло Львова, на своїй підпільній квартирі, він загинув ^{серед} смертю героя, поруч своїх вірних друзів-воїнів. Згинув на полі слави своїх бійців, серед друзів-революціонерів, серед свого незламного хороброго народу... Впав найхоробріший з хоробрих... Від смерті сл.п. Симона Петлюри і Євгена Коновальця - це була в той час найбільша втрата, якої зазнала сучасна Воююча Україна з рук свого найлютішого ворога Москви. А дев'ять і пів року пізніше, 15 жовтня 1959 року, ворог завдав нам чергового найжорстокішого удару, вбиваючи підступно Провідника українського визвольного руху - сл.п. Степана Бандеру. Вся Україна і вся українська національна спільнота в світі прийняла з трагічною мужністю ті жорстокі удари і понесе грізну для Москви пам'ять про них у всі грядучі віки свого історичного буття і змагання.

Сказано було попередньо, що не з ласки долі, тобто не припадково двигнувся Роман Шухевич на найвищі керівні пости серед свого народу. Він сам себе закваліфікував на величній й трагічній вершині буття своєї нації і втримався на ній до кінця всупереч найважчим ударам долі. Це був справді найкращий з найкращих. - "Як революційний керівник - визначався великими організаторськими і військовими здібностями, глибоким політичним розумом, величезним досвідом революційної боротьби. Політична і життєва принциповість, безмежна особиста відвага, рухливість, жива і весела вдача, простота в щоденному житті і поведінці, "тверда рука" і разом з тим батьківська дбайливість про других, - ось прикмети характеру сл.п. ген. Шухевича-Чупринки, що ними він скрізь з'єднував собі симпатії, створював життєрадісний, бадьорий настрій, поривав на безстрашну і тверду боротьбу з ворогами України". - /Це слова з "Повідомлення" з України про загибель Головного Командира і Провідника/. - "Мужність і суворість, одвага і незламність, непоборність і героїзм", - цими словами характеризує Романа Шухевича один з мемуаристів, зупиняючись врешті на двох простих коротких словах: - ЛЮДИНА І ВОЯК! - Релігійність і людяність, синтеза революонера і конструктивіста, синтеза принципіяліста й реаліста, поєднання протиріч, всесторонність, ширина політичного горизонту, і т.д., - це лиш малий уривок із спроби характеристики Романа Шухевича іншим мемуаристом.

Залізний командат армії непереможних, твердий, рішучий, але ж лагідний, добрий і завжди веселий, - був таким, незважаючи на те, що чашу особистого горя мусів випити до дна, як ніхто другий, - згадати б мученичу смерть його рідного брата Юрка, арештування і депортацію його дружини Наталки, ліквідацію її батьків, забрання в найстрашніший, бо московський, ясир його дітей - сина Юрка і доньки Марійки... Втрачає все, що мав найдорожчого, але ж усміх і очі його залишаються лагідні, добрі й погідні.

Нині ім'ям Романа Шухевича - Тараса Чупринки найменовують себе українські молодіжні організації на скитанні, йому різьблять погруддя, про нього пишуться спогади, йому присвячено низку поезій, про нього готуються книги. Завтра - його ім'ям будуть називати бойові кораблі і площі в містах і установи та величаві будівлі у вільній Україні. Постать Романа Шухевича й його життя варті пера нового Пліутарха. Світле майбутнє української нації буде забезпечене, якщо на прикладі його життя і характеру будуть вірно виховувані юні українські покоління. Він бо є і завжди остане найкращим символом і надхненням визвольних змагань народу до остаточного переможного завершення.

Зі смертю Головного Командира УПА і Провідника української національної революції боротьба українського народу за волю аж ніяк не припинилася. Вірні вояцькій присязі та ідеям-наказам свого поляглого Командира, бійці і старшини УПА повернулися в найширшу народню гущу або помандрували крізь слідчі тюрми у численні многонаціональні концтабори московсько-большевицького "Архіпелагу ГУЛАГ", несучи всюди запальні іскри майбутньої, "всесоюзного масштабу" революції, скоординованих народніх повстань, що мають розвалити зненавиджений СРСР, розчищуючи ґрунт для незалежних держав поневолених Москвою народів. Це вони в роках від 1953 до 1959 організували і переводили масові страйки і збройні повстання в концтаборах Сибіру і далекої Півночі, що сколихнули всією червоною московською тюрмою після смерті Сталіна, даючи нам і всьому людству дальші потрясаючі приклади неймовірної одчайдушності, рішеності і самопосвяти.

Будь славен, хто за волю вбитий,
Хоч побороти ворога не зміг:
Подоланий - він нездоланне переміг!

- писав згодом один з тих Нескорених, хоч ув'язнених, новітніх борців України, духових синів ген. Р. Шухевича-Чупринки.

За правду, волю і народу долю
Ідуть сонценосні України сини...

.....
Під небом колючим, під небом палючим,
Під небом розверстим, як рана тяжка,
Устануть, устануть -- і трон всемогутній
Розтрошить караюча революції рука!

/Уривки із збірки тюремних поезій "Сто пісень
Калині" - тобто Україні, теперішнього невідомого автора, присвячених українцям поза Україною/.

Серед численних представників молодшого українського покоління, переслідуваних, тортурованих, суджених, в'язнених, однак незламних своїм характером і безкомпромісових у своїй бойовій поставі проти московських варварів-тиранів, поруч світоча української духовної еліти Валентина Мороза, поруч поетів Ігора Калинця і Василя Стуса та многих інших, бачимо теж молодого Юрія Шухевича, гідного сина свого великого Батька, орля з орлиного роду, що став у свою чергу надхненням для молодшої української генерації у вільному світі та зразком героїчної української людини. Про нього пише Михайло Осадчий у своєму блискучому есеї "Більмо", написаному по виході автора з мордовського концлагеру Явас у 1968 році:

"... Високий, сутуловатий, в окулярах... Його батько був одним з керівників проводу УПА. За батька Юрко з чотирнадцяти років сидить у таборах суворого режиму: уже дев'ятнадцятий рік /на сьогодні вже 23-ій, -В.М./.. Батько казав йому: "Ми програли рух", батько казав йому: "Ти рости, ще не знаєш, що припаде на твій вік"... /Наглядач/: "Ти що, Шухевич, на шізо прьох? /Примітка: "шізо" це штрафний ізолятор, карцер, - В.М./.. Не насіделся іщо?" Юрко недбало закидає хебе на плечі, він іде перевальцем; йому нікуди поспішати... "Єслі би ти бил порядочним человеком, ти би давно загорял в Криму..." - Наглядач має рацію, - якби Юрко зрікся свого батька, він давно був би в Криму. - "Відійди, негіднику, - каже Юрко, - відійди, бо припишу тебе в мавзолеї!"
/"Більмо", стор. 64/.

Це образ сьогоднішнього молодого українського покоління в московській неволі, покоління Романа Шухевича і Степана Бандери.

Так чи так - одна вкінці зарплата,
Але честь і мужність - над усе!

/Із збірки "Сто пісень Калині"/.

Вірно: цьому поколінню, стократ випробуваному твердою українською історичною долею, судилося завдати смертельного удару московській імперіалістичній потворі, бути караючою десницею Божої справедливості і мести та завершити з тріумфом величний страдницький і лицарський шлях української нації до свого омріяного священного Храму - Української Самостійної Соборної Держави.

Годі придумати краще закінчення короткого розпам'ятування постаті сл.п. Романа Шухевича-Чупринки, як оцей уривок із спільного Повідомлення УГВР, Головної Команди і Проводу УПА - ОУН з березня 1950 року, що наспіло було з України враз з жорстоко-невблаганною вісткою про його смерть:

"Із світлою пам'яттю про Нього, задивлені в Його геройську поставу бійця і керівника визвольного руху, наснажені Його відвагою, оптимізмом та революційністю, загартовані і досвідчені під Його рукою, до кінця віддані ідеї визволення українського народу, - ми відважно продовжуватимемо нашу священну визвольну боротьбу аж до повної нашої перемоги. "Не складемо зброї і не припинимо нашої боротьби доти, доки Україна не буде визволена.
"ВІЧНА СЛАВА ГЕРОЄВІ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ!"